

La région nouvelle à la fin du XXe siècle

par Paul CLAVAL

Dans un monde bouleversé par l'introduction de l'informatique, par l'avènement des télécommunications et par l'accélération des transports de personnes, les équilibres territoriaux et les organisations régionales se trouvent remis en cause.

Il est utile de partir de l'idée que les régions sont l'expression dans l'espace des relations que les hommes nouent entre eux et avec l'environnement, des groupements auxquels elles donnent naissance et des solidarités qui en résultent —et dont les protagonistes ont une conscience plus ou moins claire. Ces relations prennent place entre particuliers, entre particuliers et entreprises, ou entre entreprises ou organisations. Selon les cas, elles s'inscrivent à l'échelle locale ou embrassent de vastes espaces.

Les révolutions techniques des trente dernières années modifient surtout les réseaux à l'intérieur desquels s'inscrivent les flux internes aux entreprises. Avant que l'informatique et les télécommunications ne rendent possible la transmission instantanée et la mémorisation des données en n'importe quel lieu et à des coûts limités, il était indispensable de traiter sur place ce que l'on acquerrait comme nouvelles de manière à n'avoir à acheminer que ce qui en valait vraiment la peine. Les responsables locaux disposaient de ce fait d'un pouvoir d'appréciation qui leur permettait d'agir un peu à leur guise. Il fallait donc les contrôler, ce qui imposait de rassembler la plupart des établissements des firmes dans des aires limitées —dans un cercle de quelques centaines de km de rayon au maximum, même si les marchés étaient déjà mondiaux.

Dans les conditions actuelles, le traitement local des données a cessé de s'imposer: du coup, les responsables locaux sont plus facilement contrôlés, ce qui permet de disperser les établissements. Mais comme on leur demande plus d'initiative, il est indispensable d'avoir des relations fréquentes avec eux. On affectionne donc les noeuds du réseau mondial des transports aériens, les grandes métropoles ou les grandes villes bien reliées à ces dernières.

Les faisceaux de relations s'organisent différemment: la part de la population employée à exploiter les ressources primaires, agriculture ou mines, diminue. Les emplois se con-

El professor Paul Claval de París, durant la seva conferència de cloenda de les Jornades sobre la regionalització.

centrent et sont attirés par les métropoles et par les grandes villes. Les liens traditionnels entre les villes et les campagnes, qui étaient fondamentaux dans les organisations territoriales de naguère, perdent de leur importance. Les espaces ruraux se vident. En sens inverse, les agglomérations se dilatent et forment d'immenses banlieues, cependant que dans certains terrains ruraux à forte densité, l'urbanisation sociologique se fait sans que le paysage change beaucoup.

Les régions qui sont ainsi en train de se dessiner devant nous sont très différentes de celles du passé. Elles sont moins calquées de naguère sur la répartition des ressources et des activités de base: cela traduit la part croissante de la population qui vit de transferts, et la nouvelle liberté de localisation de la plupart des activités industrielles ou de service. Les grandes métropoles qui participent directement au réseau mondial des échanges sont quelquefois nées du tourisme, de la villégiature. Elles sont parfois aujourd'hui le siège de très puissantes firmes —ainsi aux États-Unis, qu'il s'agisse de Los Angeles ou de Miami. Des évolutions similaires sont à noter en Europe.

Le problème que posent ces évolutions est celui de l'adéquation des vieux découpages administratifs à une réalité nouvelle où les aires de solidarité et les mouvements quotidiens ont changé d'échelle et de limites. Quel contenu donner, en particulier, aux régions administratives de moyenne dimension en milieu rural? Comment structurer les milieux urbains? Ce sont des questions qui se posent aujourd'hui dans tous les pays développés, et qui seront plus aiguës encore à la fin du siècle.

La regió a finals del segle XX

per Paul CLAVAL

En un món que ha estat capgirat per la introducció de la informàtica, per l'adveniment de les telecomunicacions i per l'acceleració dels transports de les persones, hom troba que els equilibris territorials i les organitzacions regionals s'han de reconsiderar.

És convenient tenir clar, com a punt de partida, que les regions són l'expressió a l'espai de les relacions que els homes mantenen entre ells i amb el medi, dels agrupaments —dels quals els protagonistes tenen, només, una idea més o menys clara. Aquestes relacions s'estableixen entre particulars, entre particulars i empreses, o entre empreses o organitzacions. Segons els casos, s'inscriuen a escala local o abracen espais més amplis.

Les revolucions tècniques dels trenta darrers anys, modifiquen sobretot les xarxes a l'interior de les quals s'insereixen els fluxos interns de les empreses. Abans que la informàtica i les telecomunicacions no haguessin fet possible la transmissió instantània i la memorització de les dades a qualsevol punt i a costos limitats, s'havia de tractar a cada lloc tot el que s'adquiria i no es transmetia més que el que valia la pena. Els responsables locals, com a conseqüència, tenien un poder d'apreciació que els permetia d'actuar una mica com volien. Per tant, havien d'estar controlats, i per això es reunia la majoria dels establiments de les firmes en àrees limitades —en un cercle d'alguns centenars de km de radi com a màxim, tot i que els mercats ja eren mundials.

En les condicions actuals, el tractament local de les dades ja no és indispensable: de sobte, els responsables locals són controlats més fàcilment i per això es poden dispersar els establiments. Però

com que hom els demana més iniciatives, s'han de tenir relacions freqüents amb ells. Hom comença a sentir grat en utilitzar els nusos de la xarxa mundial dels transports aeris i les metròpolis grans o les ciutats grans que hi són ben relacionades.

Els feixos de relacions s'organitzen de manera diferent: la part de la població dedicada a explotar els recursos primaris, agricultura i mines, disminueix. Els llocs de treball es concentren i són atrets per les metròpolis i per les ciutats grans. Els lligams tradicionals entre les ciutats i els camps, que eren fonamentals en les organitzacions territorials antigues, perden importància. Els espais rurals es buiden. En sentit contrari, les aglomeracions es dilaten i formen immenses perifèries, mentre que en certs terrers rurals de densitat elevada, la urbanització sociològica es fa sense que el paisatge canviï gaire.

Les regions que s'estan formant al nostre davant són molt diferents de les del passat. Estan menys marcades que abans pel repartiment dels recursos i de les activitats de base: això posa de relleu la part creixent de la població que viu de les transferències i la nova llibertat de localització de la majoria de les activitats industrials o de serveis.

Les metròpolis més grans que formen part directament de les xarxes mundials del canvi, algunes vegades han nascut del turisme o de l'oci i la segona residència. Algunes vegades són la seu d'empreses molt poderoses. És el cas de Los Angeles o de Miami, als Estats Units d'Amèrica. I a Europa passen fets semblants.

El problema que plantegen aquests canvis és el de l'adequació de les divisions administratives velles a una realitat nova on els aires de solidaritat i els moviments quotidians han canviat d'escala i de límits. ¿Quin contingut s'ha de donar, doncs, en particular, a les regions administratives de dimensió mitjana en medi rural? ¿Com cal estructurar els medis urbans? Són preguntes que avui es formulen a tots els països desenvolupats, i que encara seran més fiblants a fi de segle.

Amb la conferència del professor Claval s'acabaren les sessions acadèmiques de les Jornades sobre regionalització del territori i els ens intermedis.

Els assistents, per les galeries del pati de la Casa de Convalescència i per altres dependències de l'Institut d'Estudis Catalans, comentaren durant una estona ben llarga, el desenvolupament de les sessions i —el que possiblement era el més important— s'avançaren idees per al futur i projectes de noves activitats.

Hom era conscient que la Societat Catalana de Geografia havia fet un pas més en la via d'obertura i de diàleg que manté des dels seus orígens i hom era conscient que aquesta obertura, en aquestes Jornades, podria ésser considerada en un doble sentit: per la trobada de tants estudiosos al voltant de professors de procedència geogràfica tan diversa (Ginebra, Madrid, Mallorca, Montpeller, Oviedo, París, Salamanca, Torí..., i tots els catalans); i per la discussió franca i l'exposició de criteris diversos, amb respecte i consideració per a totes les idees que s'havien exposat.

Hom era conscient, també, que s'acabaven unes Jornades que havien estat un exemple dels resultats que s'obtenen quan existeix una col·laboració sincera entre les institucions, la recerca, l'ensenyament i la societat.

No era estrany, doncs, que en considerar tots aquests fets, hom mencionés sovint, en les converses que es mantenien a la sortida de les Jornades, els noms dels mestres de la Societat, Pau Vila, Josep Iglésies, Lluís Solé i Sabarís...

Dos aspectes de la Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans durant la sessió de cloenda de les Jornades sobre regionalització.

